

мультимедійна інформація як інструктивний та ілюстративний матеріал; мультимедія у поєднанні з іншими засобами навчання.

Отже, вважаємо за доцільне використовувати елементи мультимедійних технологій на уроках української мови в початкових класах, зокрема при вивченні морфології. Це сприятиме більш ефективному засвоєнню матеріалу уроку, оскільки в молодшому шкільному віці переважає наочно-образне мислення. Використання ІКТ у навчальному процесі – вимога часу, що дозволяє залучити дітей до активної роботи й викликати в них прагнення до отримання знань. Особливість методики використання окремих мультимедійних засобів і їхніх поєднань у певній комплексній системі полягає в тому, щоб забезпечити відповідність між специфічними особливостями викладу навчального матеріалу й основними психолого-педагогічними закономірностями процесу навчання, специфікою й умовами засвоєння молодшими школярами знань.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с. **2. Досяк І. М.** Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій : 1–4 класи. Х. : Видав. група «Основа», 2007. 160 с. **3. Коменский Я. А.** Избранные педагогические сочинения : в 2 т. М., 1982. Т. 1. С. 242–477. **4. Компьютерная** технология обучения : словарь-справочник / под ред. В. И. Грищенко, А. М. Довгялло. К. : Наук. думка, 1992. 650 с. **5. Національна** доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. К. : Шк. світ, 2001. 24 с. **6. Основи** нових інформаційних технологій навчання : посіб. для вчителів / за ред. Ю. І. Машбиця. К. : Віпол, 1997. 262 с. **7. Оцінювання** та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. Даниленко. К. : Логос, 2001. 185 с. **8. Селевко Г.К.** Педагогічні технології на основі ефективності управління і організації навчального процесу : комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання. URL : <http://www.rusedu.info/Article114.html>.

Правова Нінель Володимирівна,

асистент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ.
pravovalug1@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НАД ТЕКСТОМ ПІДРУЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЖЕРЕЛОМ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У контексті Нової української школи змінилося основне функціональне призначення підручників для початкової освіти. Сучасний підручник з української мови має бути орієнтований на реалізацію компетентнісного навчання, а отже, виконувати своє основне функціональне призначення – забезпечувати формування компетентностей, окреслених змістом мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти. У результаті опанування української мови молодші школярі мають, зокрема,

навчитися сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовувати її для збагачення свого досвіду [3]. Ці аспекти навчання української мови відображені в оновлених Типових освітніх програмах для 1–4 класів, де передбачено формування вмій працювати з різними видами та джерелами інформації; умій опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти); дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови [3]. Отже, основні документи в галузі мовної освіти висувають, зокрема, певні вимоги щодо умій учнів початкової школи здобувати різноманітну науково-навчальну інформацію з основної складової підручника – тексту та працювати з нею.

Проблема ефективного вирішення питань добору і педагогічно доцільного використання текстів у підручниках завжди була актуальною. Учені розглядають роль і місце текстів у змісті підручників, досліджують питання їх ефективності, обґрунтовують кількісні та якісні характеристики тощо. Проблеми текстоцентричного підходу та його реалізації в підручниках присвячені дослідження І. Гудзик, Н. Бондаренко, Г. Золотової, О. Петрук, О. Хорошківської, Г. Шелехової та ін., методичний аспект вивчення текстів різних стилей знайшов своє відображення у працях О. Беляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленка, А. Ємець, В. Капінос, А. Коваль, Л. Мацько, В. Мельничайка, М. Пентиліук, Л. Сугейко та ін. Разом з тим недостатньо вивченим залишається питання щодо роботи молодших школярів з науковим текстом на уроках української мови.

Мета наукової розвідки – розглянути деякі особливості роботи над текстом підручника української мови як джерела інформації в початкових класах.

Основними компонентами сучасного підручника О. Пометун, Н. Гупан визначають текстовий і позатекстовий [2]. Складовими текстового компонента є основний, додатковий, пояснювальний тексти. Основний текст – це головне джерело інформації, вміщеної у підручнику. Для основного тексту підручника необхідною є узгодженість із чинною навчальною програмою. За змістом серед основного текстового матеріалу розрізняють вступний, інформаційний, заключний або підсумковий [2, с. 566]. Інформаційний текст підручника – це навчальний матеріал, який треба опанувати учням. У чинних підручниках української мови для 2–4 класів він формується у розділи і параграфи.

Навчальний матеріал представлений науковими текстами науково-популярного і науково-навчального підстилів, які подані як самостійний текст, мовний матеріал до вправ та під різними рубриками, наприклад, «Візьми до уваги». Одним із видів текстів і способів пред'явлення знань у сучасних підручниках є табличний виклад навчального матеріалу, тобто узагальнена інформація про ті чи інші мовні особливості. Адже учні мають вчитися здобувати й осмислювати інформацію з різних джерел.

У працях дидактів, психологів, психолінгвістів (А. Брудний, Л. Добраєв, О. Лурія, Т. Серова, Г. Щедровицький, Г. Шелехова) розуміння при роботі з текстами, особливо науково-навчальними, розглядається як складний мисленнєвий процес, що містить розпізнавання мовних засобів і співвіднесення

їх із ситуацією контексту на основі попереднього мовного досвіду читача. Беручи до уваги зазначене, варто наголосити, що повнота осмислення молодшими школярами наукового тексту залежить від їх індивідуальних і вікових особливостей. Окрім того, на уроках української мови робота над різними типами наукових текстів має здійснюватися з урахуванням їх особливостей у лексиці, морфології, словотворенні, синтаксисі, специфічній побудові. Навчальний науковий текст обов'язково характеризується певною внутрішньою організацією, тобто має такі лексико-граматичні та структурні засоби, які роблять його доступним для розуміння при читанні, усвідомлення й запам'ятовування інформації та подальшої її репрезентації й використання.

Тексти наукового стилю підручників з української мови як основна дидактична одиниця виконують декілька функцій: надають інформацію з теми, що вивчається, забезпечуючи розвиток комунікативно-пізнавальних інтересів школярів (навчання аспектів мови і видів мовленнєвої діяльності); ілюструють функціонування мовних одиниць як зразок мовлення певної структури, форми й жанру; умотивовують навчальну діяльність учнів та ін. Тобто, у процесі навчання української мови учнів початкової школи науково-навчальні та науково-популярні тексти підручників виступають і як засіб навчання мови, і як об'єкт вивчення. Різноманітність і багатофункціональність наукових текстів доводять необхідність особливого підходу до їх опрацювання на уроках української мови та формування в учнів різних видів сприймання наукової інформації, здатності до швидкого переключення з одного на інший.

Про недостатній рівень володіння прийомами опанування тексту наукового стилю молодшими школярами зазначено у дослідженнях Н. Чепелевої, А. Ємець. Почасти школярі орієнтуються на його запам'ятовування, а не розуміння, виділяючи зовнішню, а не внутрішню, смислову структуру. Для отримання позитивного результату читач має володіти відповідними навичками і уміннями, щоб розгледіти організацію тексту [1]. Якщо читач розуміє структуру, то йому легше виявити різні одиниці смислового змісту тексту. За цієї умови читач зможе вичленити необхідну інформацію.

Серед прийомів опрацювання науково-навчальних текстів у початковій школі особливо актуальним є прийом постановки учнями запитань до тексту. Він дає можливість перевірити рівень розуміння окремих положень або тексту в цілому і, головне, спрямовує дітей на його смисловий аналіз – виділення окремих частин, узагальнення їх змісту, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між елементами наукового тексту, переструктурування текстового матеріалу.

Не менш цінними прийомами в роботі з навчальними текстами підручника на уроках української мови є такі: визначення ключових слів у тексті, з'ясування їх значення; скорочення / доповнення тексту, вичленювання цифрової, пізнавальної інформації; виділення у тексті невідомого, нового («реми»); постановка проблемних питань та ін. [1]. О. Павлик зазначає, що «ефективними у роботі з науковим текстом є також стратегії технології формування критичного мислення, зокрема «Читання з позначками», «Діаграма Ейлера-Венна», «Запитання до автора», «Сенкан» та ігрові прийоми роботи з

текстом: «Питання-відповідь», «Знайди помилку», «Цікаве питання», «Миттєве фото», «Чомучка», «Відповідь-слово», «Ключові слова» [1].

Таким чином, тексти наукового стилю підручників української мови для початкової школи є одним із основних джерел обов'язкової для засвоєння учнями інформації. Упровадження в практику їх вивчення когнітивних прийомів роботи, стратегій розвитку критичного мислення, здійснення взаємозв'язку видів мовленнєвої діяльності забезпечить вироблення в здобувачів початкової освіти знань з мови, формування умінь працювати з інформацією, визначених у навчальних програмах.

Література

- 1. Павлик О. А.** Особливості роботи над науковим текстом на уроках української мови у світлі вимог нового державного стандарту початкової загальної освіти. *Пед. науки : зб. наук. праць*. 2011. Вип. 60. С 119–123.
- 2. Пометун О. І.,** Гупан Н. М. Проектування шкільного підручника : вимоги і проблеми. *Проблеми сучасного підручника*. 2014. Вип. 14. С. 564–573.
- 3. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: початкова школа : іншомовна освіта + Державний стандарт початкової освіти.** К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 80 с.
- 4. Шевчук Л. М.** Текст підручника як джерело інформації. *Проблеми сучасного підручника*. 2015. Вип. 15. С. 344–350.

Рудь Світлана Михайлівна,

асистент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ.
svetlanarud19@gmail.com

ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ РУССКОМУ ЛИТЕРАТУРНОМУ ПРОИЗНОШЕНИЮ В ПЕРИОД УСТНОГО ПРАКТИЧЕСКОГО КУРСА

В современном мире каждый образованный человек должен владеть литературным языком, которому свойственны отличительные особенности. К одной из них относится нормативность, предполагающая соблюдение основных правил или предписаний, действующих в определённой сфере и требующих строгого соблюдения. Выделяются нормы произношения, ударения, лексические, словообразовательные, морфологические и т.п. Эти и другие нормы (правила) носят обязательный характер для каждого носителя языка вне зависимости от социального происхождения, места жительства, профессии и иных факторов.

Важным компонентом устной речи являются нормы произношения, владение которыми отражает общий культурный уровень носителей языка и имеет не меньшее значение, чем соблюдение норм письменной речи.

Необходимость соблюдения норм устной речи объясняется также коммуникативными и эстетическими приоритетами: любые отступления от точной передачи мысли затрудняют общение, взаимопонимание, отвлекают от содержания речи, переключают внимание слушателей на ее фонетические особенности, не соответствующие общепринятым. Как справедливо отмечал